

rust, reinheid en ravage

Buiten in kinderopvang en onderwijs

Door: Gérard Zeegers

Nederlandse kinderdagverblijven bieden in toenemende mate opvang aan in bossen of parken. Diverse "traditionele" kinderdagverblijven, die zich eerder al hadden verbonden met scholen, ondernemen nu pogingen om de statische, schoolse buitenruimte een natuurlijker aanzicht te geven. Soms slaagt men er al met enkele eenvoudige ingrepen in om een begin te maken met een heuse natuurspeelplaats. Op het platteland kan de succesvolle opmars van de agrarische kinderdagverblijven eenvoudig worden verklaard door de vanzelfsprekende aanwezigheid van een uitdagende buitenruimte en dieren. Inmiddels kunnen ouders en kinderen ook al terecht op de zogenaamde buiten-kinderopvang. Deze opvang vindt volledig buiten, in de natuur, plaats, onder het motto: "slecht weer bestaat niet, slechte kleding wel."

Natuurspeelplaats vervangt wipkip

De veronderstelling dat de natuur een positieve invloed kan hebben op de fysieke gezondheid en het welzijn van kinderen wint de laatste jaren snel aan populariteit. Als Jeanette van der Meulen, projectmanager bij Kinderopvangorganisatie KindeRRijk, het voor het zeggen zou hebben, rijzen de natuurspeelplaatsen straks als paddenstoelen uit de grond. Voor haar hoeft er geen wipkip of klimrek meer te worden aangeschaft en worden er geen standaard schoolpleinen meer ontworpen. Van der Meulen wil overal natuurspeelplaatsen laten ontstaan, waar kinderen spelenderwijs leren over het milieu, flora, fauna, het weer en temperatuur. Zij toverde enkele jaren geleden een grijs schoolplein in Amstelveen om in een oase van groen, zand en water, met een bron, dammen, hutten en afrasteringen die de kinderen zelf hielpen maken. "Doordat de kinderen buiten onderzoekend bezig kunnen zijn, willen zij dat binnen ook. Er ontstaat een creatief proces dat zichzelf versterkt en veel mogelijkheden biedt voor de ontwikkeling van individuele talenten en sociaal-emotionele interactie. Je ziet kinderen sterker worden doordat zij passende risico's mogen nemen en ze worden nieuwsgierig naar alles wat groeit en bloeit. Het ene kind leert hoe hij een zakmes kan gebruiken, het ander kind vraagt welke bessen eetbaar zijn. Het is niet zo moeilijk. Je moet met elkaar een avontuur aan willen gaan," aldus van der Meulen. Van alle initiatieven om "groene" kinderopvang te realiseren, komt vooral de natuurspeelplaats in aanmerking om op grote schaal in te voeren. Met eenvoudige middelen is een normale speelplaats snel om te toveren tot een groene omgeving, waar zand, water, bomen, struiken, stenen en takken de boventoon voeren. Van der Meulen: "Het grote verschil met veel traditionele speeltoestellen is dat hier de functies van het spel materiaal niet vastligt. Het proces van ontdekken staat centraal."

Rust, reinheid en ravage

De natuurspeelplaats is een groot succes. Dat komt omdat kinderen door een natuurlijke omgeving meer uit-

gedaagd worden tot avontuurlijk spel. Bovendien ontstaat de noodzaak om constructief samen te werken vanzelf. Naast de bekende begrippen rust, reinheid en regelmaat (h)erkent van der Meulen ook de r's van rotzooi, rommel en ravage. "Binnen duidelijke grenzen kan er op een natuurspeelplaats gewoon een vuurtje worden gestookt. Het is toch heerlijk om buiten samen broodjes te bakken of brandnetelsoep te koken?" Van der Meulen betrok in Amstelveen ook de wijk bij het realiseren van de natuurspeelplaats. De gemeente Amstelveen verstrekke een subsidie en stelde als voorwaarde dat de natuurspeelplaats publiek bezit werd. "Daar had ik uiteraard wel oren naar" aldus van der Meulen. "Het terrein wordt dus niet afgesloten. Wandelende senioren en spelende kinderen blijken uitstekend in staat tegelijkertijd van hetzelfde terrein te genieten!" Toen er een grondwaterbron moest worden geslagen voor de aanleg van een waterbaan, boden werklieden van de plantsoendienst spontaan de helpende hand. Van der Meulen: "Voorheen was het fietsenhok een obscure hangplek, waar pubers stiekem van een sigaretje en een pilsje genoten. Ik ging met hen in gesprek. De pubers bleven komen, maar we hebben geen last meer van rondslingerende peuken en blikjes. Het is belangrijk om hen te laten weten dat de openbare ruimte ook van hen is. Ik heb samengewerkt met het jongerenwerk in Amstelveen en ontdekt dat deze jongeren experimenteren met de anonieme plekken in de wijk. Een zeker risico moet je dan incalculeren, maar je mag er de groep niet op veroordelen. Zij bevinden zich namelijk in een belangrijke fase van burgerschapsvorming. Zij zoeken betrokkenheid in de wijk en hun eigen plek daarbinnen. Net als iedereen!"

Op dit moment zijn er in ons land nog maar een paar natuurspeelplaatsen. Deels is dat te wijten aan onduidelijke wetgeving op het gebied van veiligheid van speeltoestellen. Van der Meulen: "Nu zijn we nog teveel afhankelijk van de interpretatie van de passerende keuringsinstantie. De ene inspecteur ziet alleen gevaren, waar de ander juist naar de mogelijkheden wil kijken. Als de rijksoverheid zich nu

uitspreekt voor uitdagend speelgroen, is dat probleem morgen opgelost! Tot die tijd kunnen “groene” kinderdagverblijven proactief zijn door op zoek te gaan naar een keuringsinstantie die ervaring heeft met het certificeren van zelfgemaakte speeltoestellen.”

Spelend leren stimuleren

Daar waar schoolpleinen veranderen in natuurspeelplaatsen, kan die nieuwe speelplaats zomaar het visitekaartje van de school en het kinderdagverblijf worden. De natuurspeelplaats wordt niet alleen een buitenlokaal voor Natuur- en Milieueducatie (NME) en natuurbeleving, maar kan ook uitstekend gedijen als lesruimte om te schilderen, te boetsen of te beeldhouwen. Ook voor sport en spel ontstaan daar spontaan mogelijkheden. Van der Meulen: “Als leerkrachten en pedagogisch medewerkers geloven in de natuurspeelplaats, ontstaat er snel een andere balans tussen binnen- en buitenlessen. De kinderen hoeven over het algemeen niet te worden overtuigd van de voordelen en de kansen!”. De natuur biedt kinderen een vrijwel oneindige hoeveelheid materiaal en indrukken om te leren en te ontwikkelen. Met beperkte middelen kan al een zand- en waterspeelplaats met moestuin worden aangelegd.

Denk daarbij aan:

- Besdragende struiken die vogels aantrekken;
- Planten die vlinders en andere insecten aantrekken;
- Grote bomen die vruchten geven: kastanjes, eikels, appels, de gevleugelde vruchten van de linde of de ‘helikopters’ van esdoorns;
- Losse takken om mee te bouwen;
- Stukken boomstam waar de kinderen op kunnen klimmen en waar dieren onder schuilen;
- Nestkastjes en een voedertafel voor de vogels;
- Een ingegraven staketsel om een hut te maken met takken, een doek, et cetera;
- Materiaal waar de wind mee kan spelen (windorgel, molentjes, gekleurde lichte dunne slierten);

- Een afdak om te schuilen tegen regen en felle zon.

Om er voor te zorgen dat kinderen en medewerkers zich naar hartenlust kunnen uitleven zijn de volgende materialen nuttig:

- Regenkleding en laarzen;
- Borstels om vieze schoenen schoon te maken na het buiten spelen;
- Loepen en loeppotjes;
- Bakjes om wormen en insecten in te doen en te bekijken;
- Een set zeven voor grof en zeer fijn materiaal tijdens bodemonderzoek en tevens als extra materiaal voor het spelen met zand en grond.

Voormalig minister van Landbouw, Natuur en Visserij Gerda Verburg brak eerder al een lans voor spelen in het groen: “We willen scharrelkinderen om hangjongeren te voorkomen.” Zij is niet meer aan de macht, de medewerkers van kinderdagverblijven en (brede) scholen wel.

Gérard Zeegers
Directeur obs de Bonckert
Redactielid Egoscoop
jakzee@hetnet.nl

Bronnen

- Langers, F.A, e.a.(2008). *Groene kinderopvang; Praktijkgeoriënteerd onderzoek naar de mogelijkheden van uitdagende speelnatuur binnen de buitenschoolse kinderopvang.*
- Singer, E., Kleerekoper, L. (2009). *Pedagogisch kader Kindercentra 0 – 4 jaar. Maarsen: Reed Elsevier.*
- Both, K. *Groen in de kinderopvang HJK (2009)*